21589 ـ حکم روزه گرفتن برای زن بارداری که از روزه زیان می‌بیند

سوال

آیا برای زن حامله واجب است که رمضان و عاشور را روزه شود؟

من به همسرم توصیه کردم که در ماه رمضان روزه نشود چون باردار بود اما او قبول نکرد و ضعیف و لاغر بود و در اثنای بارداری دچار کم‌خونی بود.

در پایان رمضان و در هفتهٔ دوازدهم حاملگی (ماه سوم) جنین او سِقط شد. حکم روزهایی که در ماه رمضان روزه نبوده چیست؟ آیا باید این روزها را پیش از رمضان بعدی قضا کند؟ آیا در حال حاملگی می‌تواند مانند شرایط عادی روزه شود؟

او همواره اصرار دارد که در هنگام حاملگی روزه شود. هر اثبات پزشکی که روزه در اثنای حاملگی برای جنین زیانی ندارد به او در پافشاری بیشتر کمک می‌کند.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

این پرسش، سه مسئله را در خود دارد:

نخست: حکم افطار زن باردار در رمضان. دوم: آنچه بر سِقط در ماه رمضان مترتب می‌گردد. سوم: حکم قضای روزه پس از رمضان.

ـ دربارهٔ زن باردار: برای او جایز است که اگر بنابر گمان غالب دربارهٔ خودش یا دربارهٔ خودش و جنینش ترس داشته باشد، روزه نشود. و اگر بر خودش یا بر خودش و فرزندش بیم مرگ یا آسیب شدید داشت واجب است که روزه نشود و فدیه‌ای بر او نیست و فقها بر این اتفاق دارند، زیرا حق تعالی می‌فرماید: وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ [نساء: ۲۹] (و خود را مکشید) و می‌فرماید: وَلا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ [بقره: ۱۹۵] (و خود را با دست خود به هلاکت میفکنید). آنان همچنین بر واجب نبودن فدیه در این حالت اتفاق نظر دارند، زیرا او همانند بیماری است که نسبت به جان خود احساس خطر می‌کند.

اما اگر فقط برای جنینش نگران بود، برخی از علما بر این رای هستند که جایز است روزه نگیرد و قضا و فدیه بر او لازم است و فدیهٔ او «غذا دادن به یک مسکن برای هر روز است» زیرا از ابن عباس ـ رضی الله عنهما ـ وارد شده که دربارهٔ این

سخن حق تعالی:

وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ [بقره: ۱۸۴]

(و بر کسانی که [روزه برایشان] طاقت‌فرسایت کفاره‌ای است که خوراک دادن به بینوایی است)،

فرمود: این رخصتی برای پیرمرد و پیرزن کهنسال بود که نمی‌توانند روزه شوند پس افطار می‌کنند و به جای هر روز به یک بینوا غذا می‌دهند و برای زن باردار و شیرده اگر بیم داشته باشند. ابوداوود می‌گوید: یعنی برای فرزندان خود بیمناک باشند، افطار می‌کنند و روزه نمی‌شوند. (به روایت ابوداوود: ۱۹۷) و آلبانی در «إرواء الغليل» (۴/ ۱۸، ۲۵) آن را صحیح دانسته است.

نگا: «الموسوعة الفقهية» (۱۶/ ۲۷۲).

بنابراین واضح می‌شود که روزهٔ زن اگر برای او یا جنینش اینگونه زیان داشته باشد واجب است که افطار کند، اما پزشکی که این زیان را تشخیص می‌دهد باید مورد اعتماد باشد.

این دربارهٔ روزه نگرفتن در ماه رمضان است. اما روزهٔ عاشورا به اجماع علما واجب نیست بلکه مستحب است و برای زن جایز نیست که وقتی شوهرش حاضر است بدون اجازهٔ او روزهٔ مستحب بگیرد مگر به اجازهٔ او و اگر شوهر او را از روزهٔ مستحب منع کرد واجب است که از او اطاعت کند به ویژه اگر این بخاطر جنین باشد.

ـ اما دربارهٔ سِقط جنین: «اگر قضیه چنین باشد که بیان کردید و سقط جنین در ماه سوم بارداری باشد خونی که از او خارج می‌شود خون نفاس نیست بلکه خون استحاضه است زیرا آنچه از او سقط شده شکل انسانی ندارد و بر این اساس نماز و روزه‌اش را به جا می‌آورد اگر چه خون ببیند، اما باید برای هر نماز وضو بسازد و باید قضای روزهایی که روزه نشده را به جا بیاورد و همچنین قضای نمازهایی که ترک کرده است». (فتاوى اللجنة الدائمة: ۱۰ /۲۱۸).

ـ اما قضای روزهایی که روزه نشده است: «برای کسی که قضای ایامی از رمضان بر عهدهٔ اوست واجب است که پیش از رمضان بعدی آن را به جا بیاورد و می‌تواند آن را تا ماه شعبان به تاخیر اندازد، اما اگر رمضان بعدی فرا رسد و قضایش را انجام نداده باشد باید بعدها قضایش را انجام دهد و علاوه بر آن برای هر روز به یک بینوا غذا دهد، چنانکه گروهی از اصحاب پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ اینگونه فتوا داده‌اند و مقدار این غذا نیم صاع از قوت غالب آن سرزمین برای هر روز است که آن را به گروهی از بینوایان می‌دهد حتی اگر یک نفر باشد. اما اگر این تاخیر او به دلیل بیماری یا سفر از روی عذر باشد تنها کافی است قضایش را به جا بیاورد و لازم نیست که غذا بدهد، به دلیل عموم این سخن حق تعالی که می‌فرماید: وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ [بقره: ۱۸۵] (و کسی که بیمار یا در سفر است [باید به شمارهٔ آن] تعدادی از روزهای دیگر [را روزه بدارد]) والله تعالى اعلم» (فتاوى الشيخ ابن باز: ۱۵/ ۳۴۰).